

334

1723, 16^a 18

DISSERTATIO JURIDICA SOLENNIS
DE
FONTIBVS JURIS
ROMANI EORVMQVE
VSV HODIERNO

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE, JULIACI, CLIVIAE, MONTIVM, ANGA-
RIÆ, WESTPHALIAE ET RELIQUA

Ex Decreto Illustri Facultatis Juridicæ
IN ACADEMIA JENENSI

PRÆSIDE
VIRO ILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO
DOMINO

CHRISTIAN. WILDVOGELIO,

JCTO CONSUMMATISSIMO, SERENISSIMO DVCI-ISENACENSI
A CONSILII INTIMIS, CVRIÆ, PROVINCIALIS ASSESSORE,
COLLEGIORVM JURIDICORVM SENIORE, VT ET ANTECES-
SORE IN ACADEMIA JENENSI GRAVISSIMO,

PATRONO OMNI PIETATIS CVLTV ÆTERNVM DEVENERANDO

Publicæ Eruditorum disquisitioni submittit
D. XIX: JUNII M DCC XXIII.

AVTOR RESPONDENS

CAROLVS MICHAEL STRASBERG,
HAMBVRGENSIS.

JENÆ, TYPIS JOH. ADOLPHI MVLLERI.

PRINTED BY J. J. JOHNSON
ST. MARTIN'S LANE
LONDON
1794
GUILLEMO HENRICO
CHRISTIAN WIDVOCHTIG
GEOLOGIE MEINER KUNST

SAC. ROM. IMP.
LIBERAE REIPUBLICAE
HAMBVRGENSIS
SENATVI
SPLENDIDISSIMO
SACRVM!

VIRI MAGNIFICI, GENEROSI,
NOBILISSIMI, AMPLISSIMI,
CONSULTISSIMI atque PRV.
DENTISSIMI,

PATRONI MAGNI,

cepti moris est ut dis-
sertationem conscriptu-
ri eam Patronis suis in
grati devotique animi
tesseram dedicent. Ean-
dem

dem consuetudinem ego fecutus,
PATRES CONSCRIPTI, eo pro-
gredior audaciae, ut VESTRIS
SPLENDIDISSIMIS NOMINI-
BUS hasce leves pagellas facras
esse jubeam. Avocasset me ab hoc
proposito dissertationis hujus tenui-
tas, nisi melius duxissem, per obla-
tionem primitiarum studiorum meo-
rum, quas uti spero, non eritis asper-
naturi, cum & Summo Numini pri-
mitias fructuum levidenses saltim
offerri fuisse solitas, nec ab eo con-
temptas, sacra pagina nos doceat,
qualemcunque saltim obsequii mei
erga VOS testationem facere, quam
omnem plane internittere. Suscipite
foetum huncce Academicum, id
quod omni pietatis cultu a VOBIS

(2 ob-

ꝰ (°) ꝰ
obsecro, serena fronte, patrocini-
nioque VESTRO summo me in po-
sterum quoque habete quam com-
mendatissimum. Servet VOS DEVS
T.O.M. per nestoreos annos ab omni
morborum impetu fartos tectos-
que, quo sub regimine VESTRO
floreat Patria dulcissima, fulgeant
splendidissimae VESTRÆ Familiae,
Patrocinio VESTRO fruuntur Clie-
ntes. Ita precatur, ita vovet
MAGNORVM NOMINVM
VESTRORVM

Scripsi Jenae d. 15. Junii
1723.

Cultor obsequentissimus

CAROLVS MICHAEL STRASBERG.

§. I.

Um mihi, Academiae valedictu-
ro, solennis quaedam disserta-
tio habenda esset, & de the-
mate cogitarem, quod nec in-
genii mei vires multum excede-
ret, ne tamen cathedra publica
& eruditorum examine, indignum esset; Institu-
tiones cum Pandectis perlustrare cœpi. Substi-
ti haesique statim in ipsis fontibus & principiis,
quibus jus romanum, quo hodie, legibus patriis,
tum universalibus, tum particularibus deficienti-
bus, in subsidium & supplementum utimur, com-
positum est; eosque ex genuinis principiis, tum
philosophicis & politicis, tum historicis, restitue-
re, & ab ineptis interpretum commentis purga-
re, supremo Numine auxiliante, constitui.

A

§. II.

§. II.

Sed hic ante omnia mihi Juris significatio, quae varia, evolvenda est. Nam jus sumitur aliquando pro facultate morali, personae competente, vi cujus aliquid juste agere, vel habere, potest, quam lingua vernacula *Befugniß/gerechtfame/Gerechtfamkeit* nominamus. Dividitur jus in hac significatione, in perfectum & imperfectum, de qua divisione agit Hug. Grot. *lib. I. de Jur. Bell. & P. c. 1. §. 4. seqq.* Et perfectum porro a juris civilis interpretibus, in jus in re & ad rem dispescitur, de quo utroque alibi. Hic illud tantum notare sufficiat, non errare, qui jus in re unicum tantum & simplex faciunt, dominium scilicet, dummodo hoc in plenum & minus plenum partiamur, quandoquidem huc omnes & singulae juris in re species, quotquot effingas, non incommode referri possunt. Amplius jus quandoque accipitur pro lege, sive naturali, sive civili, & tandem pro complexu multarum legum, veluti cum jus romanum dicimus. Atque haec postrema notio ad praesens institutum meum pertinet. Alias juris homonymias ex Jcto Paulo tradit Justinianus in *l. 11. ff. de Just. & jure.*

§. III.

§. III.

Fontes ipsos juris romani generatim indicat Justinianus, dum ait: *dicendum est igitur de jure privato, quod tripartitum est. Collectum est enim ex naturalibus praeceptis, aut gentium, aut civilibus, §. ult. Inst. de Just. & jure.* Quod iridem de jure publico quoque dici potest. Nam & hoc collectum est ex naturalibus praeceptis, aut gentium, quod utrumque Jus publicum universale appellatur, aut civilibus, vulgo jus publicum particulare dictum, & ad statum publicum, cujusque Reipublicae proprium, accommodatum. Illustr. Coccejus. *c. I. prud. juris publ. §. 3. seqq.*

§. IV.

Jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit, definitore Justiniano, *pr. Inst. de jur. nat. gent. & civ.* itemque Ulpiano *Jcto in l. I. §. 3. ff. de justit. & jure.* Nam *jus istud non humani generis proprium est, sed omnium animalium, quae in caelo, quae in terra, quae in mari nascuntur*, ut additur ibidem. Equidem haec definitio a multis impugnatur, ideo, quod ut rationis, ita juris naturalis quoque, bruta expertia sunt; verum salva res est. Neque enim Imperator de jure naturae proprie dicto loquitur, sed

potius jus naturale improprie & abusive sumptum innuit, instinctum naturalem nimirum, hominibus cum brutis communem. Satis hoc indicant exempla ibi subjecta, de maris & feminae conjunctione, librorum procreatione & educatione, quibus interpretes pleriq; defensionem sui jungere solent, reclamante Justiniano, qui eam ad jus gentium, seu jus naturale proprie dictum, refert, ut patet ex *l. 3. collata cum l. 1. §. 4. & l. 2. ff. de just. & jure nisi dicere velis, c. l. 3. respicere ad §. 3. d. l. 1.* Saltim defensionem sui ad jus naturae improprie acceptum magis, quam proprie dictum referri, communis animantium omnium natura suadet. Quamvis vero instinctus naturalis hominibus cum brutis communis sit; tamen inter homines & bruta insignis intercedit differentia, quod haec instinctum naturalem sine ratione sequantur, illi vero cum honesti, justi & decori custodia agant, vel agere debeant, quae ab instinctu naturali proveniunt. vid. Hugo Grotius *lib. 1. de J. B. & P. c. 2. §. 1. n. 1. 2. & 3.*

§. V.

Jus Gentium est, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit §. 1. *Inst. de Jur. Nat. Gent. & civ. & l. 9. ff. de justit. & jure qua definitione ipsum jus naturale, hominum proprium, innui-*

innuitur, Jus Gentium dictum, ideo, quod eo omnes gentes utantur, & obligentur. Paulo copiosius hoc Jus Gentium, seu naturale definit Hugo Grotius *lib. 1. de Jure B. & P. c. 1. §. 10. n. 1. & 2.* rectene, an minus, inter eruditos disputatur. Sunt enim qui definitionem ejus rejiciendam esse censent, ideo maxime, quod, philosophiam scholasticam secutus, dixerit, actus, ad jus naturae pertinentes, per se debitos aut illicitos esse, atque ideo a DEO necessario praeceptos aut veritos intelligi. Verum nihilominus definitionem Grotianam retineri & defendi posse, existimem. Nec est, quod objicias, DEVM esse ens liberrimum, nulli necessitati obnoxium, & actionum humanarum turpitudinem honestatemque a mero DEI arbitrio pendere. Nam apud plerosque in confesso est, legem naturalem, ex natura hominis rationali & sociali sequi. Utur ergo DEO liberum erat, qua natura hominem in prima creatione ornare vellet; tamen, posita praelente hominis indole, consequens est, ut actus lege naturali debiti aut veriti, a DEO necessario praecepti aut prohibiti intelligantur, necessitate consequente & hypothetica, non antecedente & absoluta, spectata. Unde porro patet, quid sentiendum sit de eo, quod idem

Hugo Grotius ait, legi naturali locum fore, et si daremus, quod tamen sine summo scelere dari nequit, non esse DEVM, aut non curari ab eo negotia humana §. II. *Proleg. de Jure B. & P.* scilicet falsum hoc est, si legem naturalem jus proprium & voluntarium esse dicas, cum jus ejusmodi, remoto superiore, nec exiltere nec fingi queat; verum autem, si jus naturale consilium esse statuas, cum Illustri Thomaf. *in fundam. Juris natur. & Gent. c. 4. & 5.*

§. VI.

Quanquam autem verissimum sit, quod Justinianus dicit, jura naturalia, quae apud omnes gentes peraeque observantur, semper firma atque immutabilia permanere, §. II. *Inst. de Jur. Natur. Gent. & civil.* tamen quod addit, hoc inde esse, quod ea jura divina quadam providentia constituta sunt, mihi parum videtur quadrare. Nam & Jus Hebraeorum particulare, forensè puta & ceremoniale, divina quadam providentia constitutum est, quod tamen cum Republica & Ecclesia Judaica extinctum esse, omnes farentur. Verior itaque & magis adaequata videretur ratio, quare jus naturale immutabile sit, quod a natura hominis rationali & sociali, quae perpetua est, ducitur, & cum

& cum ea nexu inseparabili conjunctum est. Vid. Hugo Grotius *lib. I. de Jur. B. & P. c. 1. §. 10. n. 5.* Nec opprobrium meretur, qui meliora edoctus haectenus a Justiniani doctrina secessionem facit, quandoquidem *Tit. 1. & 2. Inst.* Justinianus non legislatorem, sed philosophum potius & historicum agit.

§. VII.

Sed quid est, quod Justinianus dicit: *Jus autem Gentium omni humano generi commune est. Nam, usu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humana jura quaedam sibi constituerunt?* §. 2. *sub fin. Inst. de Jur. Natur. Gent. & civ.* Putet enim aliquis, Imperatorem sibi contrarium esse, dum hic asserit, Jus Gentium humanum esse, supra autem ait, Jus Gentium a ratione naturali originem ducere, §. 1. *ibid.* Adhaec, a vero aberrare videtur, quod dicitur, gentes humana jura quaedam sibi constituiisse. Ubi enim, aut quando, gentes, juris condendi causa, convenerunt? quin etiamsi hoc certum esset, tamen, quod pluribus gentibus ita placuisset, non juris, sed pacti tantum, vigorem haberet. Nam jus proprie strictaque acceptum, imperium & subjectionem requirit. Atqui gentes inter se aequales sunt. Respondeo, jus
Gen-

Gentium pro ipso jure naturali, hominum proprio, nec cum brutis communi, accipi, *d. §. 1.* pro moribus Gentium autem poni *cit. §. 2. sub finem*, pro ut exempla ibi subjuncta satis abundeque ostendunt. Nam apud plures gentes bella, captivitates & servitutes receptae sunt, & plures quoque Gentes contractibus ibi nominatis utuntur. addatur *l. 4. §. 5. ff. de Justit. & Jure.* Caeterum significatio prior magis propria est, posterior contra impropria. Est enim convenientia morum in Republica legem imitetur, & inter cives vim juris scripti habeat, ex voluntate & permissione superioris videlicet, *§. 9. Just. de Jur. Nat. Gent. & civ.* tamen inter Gentes plures, ob imperii & subjectionis defectum, juris efficaciam inducere nequit. Hinc evanescit tum vulgaris distinctio inter Jus naturae & Gentium primaevum & secundarium, tum jus Gentium voluntarium, quale effinxit Hugo Grotius *lib. I. de J. B. & P. c. 1. §. 14. & alibi passim.* vid. B. Pragemanni Praeceptoris olim mei etiam post fata venerandi *jurisprud. natural. Exercit. 2. §. 46. & n. X. & alibi,*

§. VIII.

Jus civile est, quod quisque populus ipse sibi constituit *§. I. Just. de Jur. Nat. Gent. & civil. & l. 9. ff.*

9. ff. de Justit. Et jure quibus triplex differentia inter jus civile & naturale seu Gentium indicatur. Illud enim particulare est, hoc universale, seu commune, ut dicitur in l. 6. ff. de justit. Et jure; illud multiplex & varium, pro Rerum publicarum & populorum diversitate, hoc unicum est, illud autorem habet hominem scilicet populum in democratia, optimates in Aristocratia, & Regem in Monarchia, hoc DEVM. Plures juris civilis & naturalis differentias tradit Illustris Boehmer. in annotat. ad Instit. d. t. Et §. lit. 5. Porro modus quo jus civile efficitur, significatur d. l. 6. ff. de justit. Et jure verbis: cum aliquid addimus, vel detrahimus juri communi, (naturali) jus proprium i. e. civile efficitur. Est enim unicuique Reipublicae sua propria ratio & status. Unde pro diversitate ejus juri naturali aliquid addi vel detrahi necesse est. Neque enim jus naturae, locum, tempus, personas, modum, quantitatem, formam, solennitates & definit, sed horum omnium determinationem arbitrio cujusque populi relinquit. Deinde enim negotia, resque civium pro Rerum publicarum varietate varia sunt, & jus proprium seu civile desiderant. Adhaec populi cujusque proprius genius est, ad quem jus civile ac-

B

com-

commodari debet. Denique multa sunt jure naturali permiffa, quae jure civili vetari vel praecipari, Reipublicae status & ratio fuadet,

§. IX.

De primo modo, quo juri naturali per jus civile aliquid additur, plura dicere merito superfedeo, cum de eo nemo facile dubitarit. Secundus, quo juri naturali per jus civile aliquid detrahitur magis videtur dubius. Rationem dubitandi suppeditat, quod dictum supra §. 6, Jus naturale immutabile esse. Sed nihilominus detrahendi facultas legislatori humano afferitur *in cit. l. 6. ff. de Justit. & jure*. Et juri naturali subinde aliquid per legem civilem ob singularem utilitatem civium, reapse detractum esse, vel sola pacta nuda, item restitutio in integrum praetoria ob minorrennitatem, nec non SCta, Vellejanum & Macedonianum, aliaque sexcentia, satis abundeque edocent. Nec difficilis est ad rationem dubitandi, supra allatam responsio. Neque enim Jus civile ex pacto nudo actionem denegando, aut minoribus aetatis imprudentia laesis, restitutionem in integrum indulgendo, aut filiisfamilias, mutuum pecuniam accipientibus, aut mulieribus fidejudentibus subveniando, jus naturale, pactorum

rum

rum sanctimoniam praecipiens, mutat, sed tantum jus, alteri ex conventionem ejusmodi quaestum, ob singularem aliquam utilitatem aufert vñ imperii & domini eminentis scilicet, quod in qualibet Republica summae potestati civili ad bonum commune competere, docet Hugo Grotius de J. B. & P. lib. 1. c. 1. §. 6. & c. 3. §. 6. n. 2. it. lib. 2. c. 13. §. 20. n. 3. & c. 14. §. 7. nec non l. 3. c. 19. §. 7. c. 20. §. 7. & 52. item Johann. Fridericus Hornius de civitate lib. 2. c. 4. aliique;

§. X.

Dicitur Jus civile cujusque Civitatis esse proprium, supra §. 8. Ratio est quod cuique civitati genius, statusque, cui jus civile attemperatur, vel saltem attemperari debet, proprius est. Unde 1) manifestum fit, Romanos in regulas prudentiae legislatoriae impegisse quod, ejectis Regibus, & abrogatis plerisque eorum legibus, jura civilia a Graecis petierunt, post hac XII. Tabulis comprehensa, l. 2. §. 4. ff. de orig. Jur. nec minus a juris civilis indole aberasse majores nostros, ante aliquot secula jus romanum civile, a status germanici ratione subinde deflectens recipiendo 2) errare, qui jus romanum indiscriminatim & ubique in foris Germanorum receptum esse autu-

mant, nulla legum patriarum, statusque Germanorum proprii, & a Romano hinc inde discrepantis, ratione habita. Quamvis enim negari nequeat, jus romanum, ut commune & generale, ante aliquot secula in Germaniam in vectum esse; tamen jurisprudentiae legislatoriae consentaneum est, hanc receptionem factam esse in subsidium & supplementum tantum, qua scilicet leges patriae ad statum Germanorum proprium accommodatae, deficiunt, & jus peregrinum in foris patriae applicari aptum est. Ubi ergo est eadem status Romani & patrii ratio, ibi eadem est juris dispositio; ubi vero cessat juris romani ratio, ibi quoque dispositio ejus in Germania irrita haberi debet, quod tamen non eo pertinere volo, ut iis assentiri videar, qui jus romanum in foris Germanorum non ultra valere contendunt, nisi quatenus peculiari constitutione, aut consuetudine, aut rejudicata, receptum probari potest. Certum enim exploratumque est, receptionem juris romani in foris nostris generatim factam esse adeo, ut legem ejus aliquam pro causa sua allegans, fundatam, quod ajunt, intentionem habeat; quoad lex patriae, sive universalis, sive particularis, & diversa status romani & germanici ratio non ostenditur, quod

quod nisi admittamus, summam juris incertitudinem oriri, quilibet facile intelligit. vid. Schilter. *Exercit. ad D. 1. additam. ad §. 12.*

§. XI.

Porro etiam 3) a vero aberrare videntur, qui Proceres Germaniae legibus civilibus solutos esse, & solo jure Gentium regi, ajunt. Primo enim certum est & demonstratum supra §. 8. jus naturale regimini civitatis non sufficere, sed praeterea legibus civilibus & propriis statui cujusque Reipublicae attemperatis, opus esse. Deinde a cordatoribus Juris publici Doctoribus pridem evictum est, Germaniam esse unam Rempublicam ejusque Proceres, feuda regni possidentes, nexu beneficiario non tantum, verum subjectionis stricte sumptae etiam teneri. Vid. Ulricus Obrecht. *in dissertat. de unitate Reipublicae S. Rom. Imp.* L. B. de Lyncker *in analectis ad Struvii Syntagm. juris feudal. c. 11. aphor. 2. it. c. 14. aphor. 29. n. 5.* Schilter. *in commentat. ad c. 4. juris feudalis Alem. §. 10. & in notis ad Struvii Syntagm. juris feud. c. 3. aphor. 6.* Iter. *de Feudis Imp. c. 9. §. 43. seqq.* Mylerus *de Principib. & Statib. Imp. P. 3. c. 93.* Porro certum est Proceres summis regni Judiciis obnoxios esse, quae posthabito

civium majorum & minorum; mediatorum &
 & immediatorum, discrimine causas controversas
 ad normam juris civilis & canonici, salvis mori-
 bus, & legibus domesticis, exigere jubentur. *R. I.*
de anno 1654. §. 205. Et ordinat. Imperial. aulica
Ferdinandi III. Imperatoris Augusti Tit. 7. §. 17.
 quod indiscriminatim locum habere persuasus
 sum, sive proceribus cum familia & subditis, sive
 cum extraneis negotium sit, quamvis dissentiat.
 Illustris Henr. de Cocceji *c. 29. prud. juris publ.*
§. 2. 3. 4. Et §. 5. ideo ab alias jam notatus, uti ab
 Excell. Dn. Langgut. *in animadversionibus suis ad*
dictum caput.

§. XII.

Ex eo, quod dictam supra §. 8. jus civile cu-
 jusque civitatis proprium esse, sequitur, ut eo tan-
 tum cives ejusdem Reipublicae obligentur, non
 etiam peregrini, nisi ad tempus apud nos commo-
 rentur; tum enim eos, ut cives temporarios, juri
 civili subdi, ordo & decor publicus postulat, mo-
 nente Hugone Grotio *lib. 2. de Jure B. Et P. c. 2.*
§. 5. Et c. 11. §. 5. n. 2. sub finem. Nec peregrinos
 ejusmodi juris civilis ignorantia excusari autumo,
 Debent enim & possunt peritos juris consulere,
 quoties negotium aliquod cum civibus nostris con-
 trahunt,

trahunt, aut alium quendam actum suscipiunt, quod ubi omittunt, omnino est, quod suae negligentiae imputent. Dissentire videtur Illustr. Thomaf. in notis ad ff. Tit. de jur. & fact. Ignorantia. Quemadmodum vero peregrini a juris civilis obligatione immunes sunt, ita ejusdem quoque expertes haberi debent, cum de acquisitione & aliis commodis juris civilis quaeritur. Equidem peregrini in orbe romano qui sunt, & antehac juris civilis romani communione caruerunt, ex Constitutione Imperatoris Antonini vero cives romani effecti sunt, l. 17. ff. de statu hom. ideoque etiam peregrini juris civilis romani participes esse videntur; verum quis non videt, d. l. de iisduntaxat peregrinis sermonem esse, qui imperio romano subditi sunt, quales ante Imperatorem Antoninum plurimos fuisse historiae romanae Auctores passim testantur. Non ergo extendendum id ad alios peregrinos, qui extra imperium romanum degunt, & alii Reipublicae subiecti sunt.

§. XIII.

Caeterum in Germania jus civitatis varie dividitur. Est enim vel universale, vel particulare, hocque porro vel provinciale, vel municipale. Illo gaudent omnes regni cives, sive mediati, sive imme-

immediati, sive eminentes, sive inferioris conditionis, isto fruuntur tantum cives eiusdem provinciae, ut Saxones, Suevi, Franci &c. hoc potiuntur eiusdem municipii membra, quo eodem modo quoque peregrinitas, alias albinagium dicta, dispesci potest, ut alia sit, universalis, alia particularis haecque porro vel provincialis, vel municipalis. Ita peregrinitatis universalis ratione habita Germanis peregrini sunt Batavi, Galli, Helvetii, Hispani, Poloni, Dani &c. & contra. Porro peregrinitate provinciali spectata Saxonibus peregrini habentur Franci, Suevi, Bavari &c. & contra. Denique respectu peregrinitatis municipalis civibus Jenensibus peregrini sunt omnes, qui jure civitatis Jenensis carent, *die keine Jenaische Bürger sind*/ ubicunque etiam degant, & sive eundem dominum provinciae sive diversum suspiciant, & venerentur. add. Schilter. *in dissertatione de jure peregrinorum.*

§. XIV.

Ad jus civitatis universalis refero successionem, tum testamentariam tum legitimam, cum Illustri Thomasio *l. 2. fundam. jus nat. § Gent. c. 10. §. 11. § 15. seqq. item in notis ad Instit. Tit. de Testam. Ordin.* Unde facilis est decisio quaestionis

tionis de jure albinagii, quo Galli peregrinos ab acquisitione haereditaria arcet, scilicet id jure naturali permissum esse. Nec est quod quis authenticam. *Omnes peregrini C. communia de successioneibus*, objiciat, cum haec ab Gallis nunquam recepta sit. Et quanquam eandem apud Germanos in usu esse testentur DD, est tamen quod hi suae socordiae, & nimio in peregrinos studio, acceptum ferunt, quod posthabita dicta authentica, albinagium justo talionis jure Gallis non rependant. Idem de caeteris juris civilis inventis, ut tutela, patria potestate romana, literarum obligatione, stipulatione, usucapione, commerciis, &c. judicium esto, quicquid aliquando dissentiat Schilter. *d. l.* Porro ad jus civile provinciale pertinet successio rerum expeditoriarum, Geradae, utensilium, fratris, exclusis alterius fratris praemortui liberis &c. Saxonum propria. Unde Suevi, Franci aliique jure civitatis Saxonicae carentes, & in terris juris Saxonici haereditatem cernentes, a dicta successione non immerito excluduntur, quemadmodum nec ad jura & commoda, quae alicujus municipii propria sunt, adspirare possunt, nisi qui ejus municipii membra sunt.

C

§. XV.

Amplius jus est vel scriptum, vel non scriptum. Illud est, quod a legislatore in scriptis promulgatur. Ad hujus itaque essentiam duo necessaria sunt, scilicet voluntas legislatoris, sive expressa, sive tacita, & scripta ejusdem promulgatio. Neque enim sola legislatoris voluntas jus scriptum efficit, sed insuper scriptura accedat necesse est. Unde cum aliis errare videtur Hoppius, jus voce praeconis, vel ipsius legislatoris, promulgatum ad scriptum referens in *Comment. ad §. 3. Instit. de Jur. Nat. Gent. & civ.* Neque etiam sola scriptura sufficit, ut jus aliquod scriptum dici possit; sed praeterea voluntas legislatoris requiritur. Quare jus provinciale itenique feudale, tum Saxonicum, tum Suevicum, utpote privata autoritate sine approbatione & promulgatione eorum, qui in terris dicti juris utriusque potestate legislatoria gaudent literis exaratum, vulgo ad jus non scriptum refertur. Qua eadem de causa etiam jus feudale Longobardicum non scriptum audit, quod ego quidem ultro largior, regni Longobardici ratione habita; sed quantum ad Germaniam, non desunt rationes, quae id ad scriptum potius, quam non scriptum referri suadent, quarum potissima haec est,

est,

est, quod jus illud a Germanis legislatoribus, non qua moribus valet, sed qua scriptura constat, receptum est. Nec objici potest jus feudale Longobardicum principio non expresso, sed tacito Germanorum consensu inductum esse, ideoque ad jus non scriptum referri debere *ob l. 32. ff. de legib.* ubi jus tacito populi consensu introductum non scriptum dicitur. Praeterquam enim quod taciti & expressi consensus par vis est; d. l. non de consuetudine alicuius populi in scripturam redacta, & ab alio populo, qua scripta, recepta, de qua hic sermo est, sed de moribus populi alicuius propriis, & scriptura destitutis, loquitur. Multo magis itaque jus scriptum dici potest mos populi diuturnus, postea expressa legislatoris sanctione in scriptis promulgatus. Quamobrem ab Illustr. Henr. de Cocceji merito notatur Schützius, auream Bullam, Recessus imperii, capitulationes, (verbis hisce & aliis similibus, hic & alibi propter usum necessitatemque venia esto) & tabulas pacis juri non scripto accensens, ideo tantum quod jam memoratae Germanorum leges, magnam partem jus antiquum non scriptum referant, *in prud. juris publ. c. 1. §. 3.*

Caeterum de jure scripto quaeritur, an eius observantiam probare teneatur actor, qui eam libello suo comprehenderit? Affirmat cum Carpzovio Schilter. *Exercit. ad ff. 1. §. 10.* negat Illustr. de Berger. *l. 1. Oeconom. Jur. Tit. 1. §. 17. n. 5.* cujus sententia, verior videtur. Certum enim est observantiam legis scriptae semper praesumi, nisi ea postea abrogata esse ab asserente probetur, quia mutatio facti res, quam qui advocat, probandi oneri obnoxium se facit. Nec magis dubium est, actorem a probationis in commodo liberari, quoties pro eo juris praesumptio militat. Nec pro Schilteri sententia quicquam facit, ut quidem ille putat, quod qui actione negatoria pro praedii sui libertate utitur, & vitium possessionis, quam adversarius jaecat, libello suo comprehendit, id probare teneatur. Quis enim non videt, diversissimam esse conditionem eius, qui in observantia legis scriptae & promulgatae se fundat, & eius qui adversarii possessionem vitiosam esse ait, quandoquidem ille praesumptione juris suffulcitur, hic vero ea destituitur.

§. XVII.

Ad jus non scriptum quod attinet, id unicum

cum & simplex esse vulgo statuitur. Sed perperam, mea quidem sententia, cum jus non scriptum genus sit, tres species diversas complectens, quarum prima est jus naturale seu Gentium, utpote sine scriptura per dictamen rectae rationis ex natura hominis rationali & sociali innotescens. Nec obstat quod dicitur, opus legis, seu jus morale, cordibus hominum inscriptum esse, *Epist. ad Rom. 2. v. 15.* dum quilibet facile intelligit, his verbis non jus scriptum proprie dictum, quod literis & artificio humano exprimitur significari, sed potius id quod menti humanae a DEO inditum & connatum est, & ex natura hominis rationali & sociali, praelucente intellectu cognoscitur, innui. Et quamquam subinde lex naturalis jure civili scripto populorum comprehenditur, eo scilicet, ut illa civibus in Republica facilius in memoriam revocetur, & observatio eius poenis civilibus muniatur, non ideo tamen jus naturale, lege civili scripta repetitum, pro scripto haberi potest, cum nihilominus tum causa efficiente, tum materia & fine, itemque promulgandi modo a jure civili scripto distinctum maneat, & scriptura tantum, ut qualitas accidentalis eidem accedat. Secunda species juris non scripti est jus civile, voce praeconis, vel ipsius

legislatoris , civibus in Republica promulgatum , quod qui ad jus scriptum referunt , ne sibi ipsi contradicant , vereor , cum jus scriptum , ex ipsa verborum significatione dici nequeat , nisi quod a legislatore in scriptis publicatur . Denique tertia species juris non scripti est consuetudo , utpote sine promulgatione scripta legislatoris civilis tantum ex pluribus actibus convenientibus civium in Republica oriens . Atque haec tertia species inauditur , cum jus civile in scriptum & non scriptum dividitur §. 3. *Inst. de Jur. nat. Gent. & Civ.* id quod luculenter indicat Justinianus Imperator , dum jus non scriptum usum & mores diuturnos populi esse dicit §. 9. *eod. Tit. Conf. Illustr. Thomaf. in notis ad Inst. Tit. de jur. nat. Gent. & civ. p. 8.*

§. XVIII.

Sed quod idem Imperator dicit , divisionem juris in scriptum & non scriptum seu consuetudinem , ab institutis duarum civitatum , Athenarum scilicet & Lacedaemonis apud Quirites ortam esse , cum Lacedaemonii quidem magis ea , quae pro legibus observabant , memoriae mandaverint , Athenienses autem ea quae in legibus scripta comprehendissent , custodierint §. 10. *Inst. de Jur. nat. Gent.*

Gent. & Civ. merito reprehendit Arnoldus Vinnius in *Commentario ibid.* Equidem negari nequit, Quirites, exactis Regibus & abrogato regio jure, jus suum XII. Tabb. comprehensum, a Graecis civitatibus, Athenis & Lacedaemone imprimis, missis eo viris prudentibus, petiisse *l. 2. §. 4. ff. de orig. Jur.* Verum jus Romanorum scriptum a legibus Atheniensium scriptis, non scriptum autem, a jure Lacedaemoniorum, originem traxisse, non sine ratione in dubium vocatur. Nam valde probabile est, Athenienses praeter jus scriptum exemplo aliorum populorum etiam jure non scripto, seu moribus, usos esse, neque etiam expeditum est, viros illos prudentes, per quos Romani jus a graecis civitatibus arcessiverunt, ex institutis Atheniensium nil nisi quod scriptum, posthabitis omnino moribus eorum, collegisse. Et quamvis Lacedaemonii nulla lege scripta usi essent, sed magis ea, quae pro legibus observarent, memoriae mandassent, eadem tamen a jure non scripto Romanorum miris modis differre manifestum est. Ipse enim Justinianus Imperator jus romanum non scriptum de moribus populi romani accipi vult, *d. §. 9.* At vero jus Lacedaemoniorum omne pro nuda consuetudine & usu
popu-

populi haberi nequit; sed magis ad ius non scriptum secundae speciei, qua scilicet ius voce praeconis, vel ipsius legislatoris publicatum denoto, referri debet, cum expressa constiterit Lycurgi, qui Lacedaemoniis seu Spartanis, leges dedit, sanctione, referente Justino *lib. 3. histor. c. 2. § 3.* Quin etiam si ponamus, ius Lacedaemoniorum nulla sanctione expressa, sed consuetudine & moribus tantum constituisse, veluti de maioribus nostris testatur Tacitus *de moribus German. c. 19.* nihilomagus tamen ius non scriptum Romanorum ei acceptum ferri potest, postquam ius Spartanorum, Romam delatum in XII. Tabb. relatum, & publica Decemvirorum autoritate Quiritibus promulgatum est. Neque enim negari potest mores in ius scriptum degenerare, quam primum scriptura comprehenduntur, & ita civibus observatio eorum publica autoritate praecipitur. Sequitur ergo, iuris romani non scripti solos Quirites autores esse, neque hos id a civitatibus exteris accepisse.

§. XIX.

Ut vero consuetudo ex imitatione civium oritur, ita eius essentia unice frequentia actuum absolvitur, quam si probet, qui consuetudinem alle-

allegat, officio suo satisfecisse existimandus est, iure civili saltim. Supervacua ergo est scientia & tacitus consensus Principis, quem DD. vulgo consuetudini introducendae necessarium esse putant, quibus aperte reclamatur Pontifex, inquit; se probabiliter locorum specialium & personarum singularium consuetudines ignorare, quas tamen nihilominus valere vult idem, *c. r. de constitut. in 6to*. Impossibile enim est, quoslibet civium mores venire in notitiam Imperantis, eius praesertim, qui magna amplexu ditione gaudet. Admissa ergo vulgari sententia, plurimas consuetudines exinaniri necesse est, id quod prudentiae civilis regulis repugnat. Nam mores subinde genio populi magis accommodati sunt; quam leges scriptae, & cives facilius consuetudine, a se inducta, quam iure scripto, reguntur. Unde mores populi convenientes vice legis custodiri ratio prudentiae civilis suadet. Et quod Princeps non prohibuit, omni iure populo permissum esse merito censetur. Nunc vero nusquam populo interdictum est, sed e contrario expresse permissum, vice legis scriptae, qua haec deficit, moribus uti. Nec est, quod obiciat, consuetudinem esse legem, nullam autem legem sine scientia & consensu eius, qui

D

pote-

potestate legislatoria in Republica gaudet, statui posse. Ut enim consuetudo vim legis habeat, generalis consensus Principis sufficit, neque specialis ejus approbatio consuetudinum singularium requiritur. Nec obstat *l. 32. ff. de legib.* utpote statum popularem respiciens, ubi idem est autor legis scriptae & non scriptae, notante Illustr. Boehmero, *in not. ad Inst. de Jure nat. Gent. & civil. §. 9. lit. r.* Consentit L. B. de Lyncker, qui itidem consuetudinem ignorante Principe generari posse statuit *in Analectis ad Desselii Erotem. Juris Canon. lib. 1. Tit. 4. quaest. 6. sub fin.*

§. XX.

Amplius etiam, qui se in consuetudine fundat, probatione rationabilitatis seu convenientiae cum ratione, qua consuetudinem, secundum vulgarem DD. sententiam, praeditam esse oportet, tuto superfedere posse existimem. Praeterquam enim quod haec qualitas consuetudini non propria est, sed ei cum lege scripta communis, nec facile vel lex scripta, vel consuetudo datur, quae cum recta ratione pugnet; insuper tamdiu consuetudo rationi consentanea habenda est, quoad eam rationi repugnare non apparet, docente Illustr. de Berger. *l. 1. Oeconom. juris Tit. 1. §. 19.* item

Schil-

Schilter. *Exercitat. ad ff. 2. §. 19. sub fin.* Neque etiam ut consuetudo valeatrequiritur ut iudicio, quod ajunt contradictorio, firmata sit, sed solum usum populi diuturnum & conformem sufficere puto. Equidem vulgo obiicitur *l. 34. ff. de legib.* sed respondeo, ibi non praeceptum contineri, sed cautelam, quae faciliorem probationem, minime vero valorem consuetudinis respicit. Et quamquam porro consuetudo sine aliquo temporis tractu induci nequeat; hic tamen jam ipsi frequentiae actuum inest, ut proinde consuetudinem probaturus de eo frustra sollicitus sit. Haec ita de jure civili, quo sola actuum conformitas consuetudini fundandae sufficit. Nam jus Canonicum quod attinet, ad consuetudinem, praeter actuum iterationem, etiam praescriptionem requiri *ob c. ult. X. de consuetud. & c. 5. X. de elect. & elect. potest.* eiusque sanctione auream Bullam *Tit. 8. & 9. niti*, docet Schilter, *Exercit. ad ff. 2. §. 19. & in notis ad Inst. de jure nat. Gent. & civil. §. 9.* cum quo easdem tibias inflat Dessel. *in Erot. juris canon. lib. 1. Tit. 4. quaeft. 6. n. 2.* Atque idem in foro Saxónico obtinere, testatur Illustr. de Berger, *lib. 1. Oeconom. jur. Tit. 1. §. 19.* Ad tempus, praescriptioni consuetudinis necessarium, quod attinet, in Saxo-

nia indiscriminatim 31. annos, 6. septimanas & tres dies requirit idem de Berger. *c. l.* quantum ad forum commune autem juris canonici interpretes distinguunt, utrum consuetudo sit contra jus commune ecclesiasticum, an vero praeter id, voluntque in posteriori specie 10. annos sufficere, in priori autem quadraginta annos necessarios esse, inter quos est Dessel. *in Erot. jur. canon. d. quaeft. 6. n. 2.* Sed hanc distinctionem summo jure reiicit L. B. de Lyncker *in Anal. ibid.* Caeterum plura de consuetudine adversus vulgares errores docet Illustr. Thomafius *in disputat. de jure consuetud. & observ. & in notis ad ff. Tit. de legib.* ubi hoc etiam monet, legem non tantum per usum posteriorem contrarium, verum etiam per non usum tolli.

§. XXI.

Redeo, ad jus scriptum, quod vel civile est, vel praetorium, quo aedilicium edictum quoque continetur, §. 7. *Inst. de jure nat. Gent. & civ.* Porro partes ex quibus jus civile romanum compositum est, sunt quinque, lex nempe, plebiscitum, senatus consultum, constitutio Principis & responsa prudentum. Lex sumitur vel late pro jussu generali tum regio, tum aristocratico, vel populari, vel stricte, pro jussu generali populi romani, divisi

per

per tres ordines quorum primus est, Senatorum, secundus Equitum, tertius plebis. In qua posteriori significatione lex est quam populus romanus, senatorio magistratu interrogante, veluti Consule, constituerebat, definitore Justiniano Imperatore §. 4. *Inst. de jur. nat. Gent. & civ.* quam descriptionem statum Romanorum popularem, inter Reges & Imperatores medium, & ab Hugone Grotio asseritum *lib. 1. de jur. Bell. & P. c. 3. §. 19. & 20. n. 6.* respicere, ipsa verba eius luculenter indicant. In epte itaque dicta descriptio applicatur ad statum regium, vel aristocraticum, neque etiam locum habet in Germania ubi leges universales a Rege & Proceribus, exclusa plebe, particulares autem a dominis territorialibus, Ordinibus provincialibus alicubi in consilium, non in ipsum jus leges condendi, adscitis, feruntur. Ut proinde jam memoratae descriptionis non alius usus supersit, quam quod ad meliorem intellectum & explicationem juris romani facit-

§. XXII.

Plebiscitum est, quod plebs, plebeio magistratu interrogante; veluti tribuno, constituerebat *d. §. 4. Inst.* Plebiscitum itaque a lege differt causa efficiente. Haec enim fiebat ab universo populo

D 3

roma-

romano, quo tum patres, tum equites & plebs
 continebantur. Illud autem a sola plebe, exclusis
 patribus & equitibus, condebatur. Non vero lex
 & plebiscitum, effectu spectato, differunt. Ut
 enim illa, ita hoc non minus, universus populus
 romanus obligabatur. Id quod tribus potissimum
 legibus effectum est. Cum enim creatis anno
 Urbis conditae 260. Tribunis plebis, (autore Li-
 vio *l. 2. c. 33.*) dubitaretur, an plebiscitis patres
 & equites tenerentur, cautum est primo lege
 Horatia, anno U. C. 306. vel ante Christum na-
 tum 446. ut quod tributim plebs iussisset, popu-
 lum teneret, referente Livio *l. 3. c. 55.* quod dein-
 de repetitum confirmatumve est lege Publiliana
 anno U. C. 406. qui est ante adventum Christi
 336. eodem Livio memorante *l. 8. c. 12.* quod
 idem postea factum lege Hortensia anno Urbis
 446. ut apparet ex supplementis Livianis Freins-
 hemii *l. 11. c. 27. edit. Clerici.* quibus jungatur A.
 Gellius *lib. 15. noct. Attic. c. 27. & d. §. 4. Instit.*
 quae causa est, quam ob rem non minus plebis,
 quam universi populi Romani scita generali le-
 gis vocabulo aliquando insignirentur, prout idem
 A. Gellius refert, *l. 10. noct. Attic. c. 20.* & prae-
 terea Aquilia & Falcidia leges, plebiscita quippe,
 satis

fatis abundeque testatum faciunt. Ad Germaniam quod attinet, idem est usus plebiscitorum, qui legis supra descriptae. Scilicet facit quidem plebiscitorum Romanorum notitia, ad intelligendum & interpretandum Jus Quiritum, sed apud nos plebiscita fieri qui statueret, merito risu excipiendus foret, siue leges Germanorum universales, siue particulares spectentur, cum neque hae neque istae a plebe, exclusis Proceribus, fiant. Neque etiam cum plebiscitis Romanorum leges Civitatum liberarum comparare licet. Praeterquam enim quod plebiscita Romanorum instar legum universalium valebant, leges municipiorum autem particulares tantum sunt; certum est, leges Civitatum liberarum, quae forma aristocratica gaudent, exclusa plebe, a solis Senatoribus ferri, adeoque nil minus quam plebiscita esse; quod itidem de legibus earum Civitatum imperialis, quae populares sunt dicendum esse existimo. Quamvis enim in regimine eiusmodi plebs cum Senatoribus legum condendarum causa coit, hae tamen non a sola plebe exclusis Senatoribus, sed ab utrisque coniunctim fanciuntur.

§. XXIII.

Senatusconsultum est, quod Senatus jubet
atque

atque constituit, §. 5. *Inst. de jur. nat. Gent. & civ.*
 Convenit cum lege & plebiscito, effectu spectato,
 ut enim lex & plebiscitum universum populum
 tenebat, ita Senatusconsultis quoque non tantum
 patres & equites, verum plebs quoque obligaban-
 tur. Sed si causae efficientis rationem habeas Se-
 natusconsulta tum a legibus, tum a plebiscitis dif-
 ferunt, quandoquidem haec a sola plebe, istae ab
 universo populo Romano, illa ab Imperatore &
 Senatu, semota plebe, condebantur. Ad origi-
 nem Senatusconsultorum quod attinet, in Re-
 publica Romanorum libera subinde Senatusconsul-
 ta effecta esse, apud Ciceronem aliosque scripto-
 res romanos passim legimus; sed ea vim constitu-
 tionum personalium & decretorum temporario-
 rum tantum habuisse, viri eruditissimi pridem
 probatum dederunt, siquidem tum temporis Se-
 natus potestate leges ferendi destituebatur. Postea
 vero quam ambitione Tiberii Caesaris Comitia,
 quae antehac quotannis legum ferendarum &
 magistratuum creandorum causa potissimum ha-
 bebantur, e campo Martio in Senatum tracta
 sunt, uti refert Tacitus *lib. 1. Annal. c. 15.* Sena-
 tusconsulta ab Imperatore & Senatu, exclusa ple-
 be; fieri coeperunt, quae vim legis universalis ha-
 berent.

berent. Quod ergo Imperator Justinianus dicit, aequum visum esse, Senatum vice populi consuli, ex quo populus Romanus in eum modum auctus, ut difficile esset in unum eum convocari, causa Senatusconsultorum iustitiam tantum, & praetextus, uti dicere solemus, est, placandae plebis ergo adinventus. Nam causa sua forma non alia erat, quam ambitio Caesarum, cui plebis autoritas, antehac plurimum valens, contraria videbatur. vid. Illustris Thomasi. l. 1. naev. jurispr. Rom. Antejust. cap. 9. naev. 7. & in delin. hist. jur. Rom. sect. 2. & ibi Hoffmann. in addit. item Illustr. Bechmer. in notis ad c. §. 5. Inst. & Arnold. Vinnius in comment. ibid.

§. XXIV.

Quantum ad usum Senatusconsultorum hodiernum, certum equidem est, ea a Germanis, ut alias juris romani partes, corpore ejus comprehensas, ab aliquot seculis recepta esse. Quare Senatusconsulta Romana, juri Justiniano innexa, neminem qui inter juris peritos nomen proficitur suum, ignorare oportet. At vero hodie a Germanis leges fieri Senatusconsultis Quiritum similes ab iis tantum asseritur, qui prudentiae civilis expertes, nil nisi quod romanum & peregrinum in

E ore

ore habent. Explodendum itaque, quod ait Hoppe, statuta civitatum municipalium, quibus leges ferendi potestas data Senatusconsultis Romanis aequiparanda esse, *in usu hod. ad d. §. s. Inst. de Jur. nat. Gent. & civ.* Neque enim ut Senatusconsulta Romana valerent, Senatus autoritas sufficiebat, sed insuper Caesaris voluntas necessaria erat. Deinde Senatusconsulta Quiritum instar legum universalium erant, non particularium. At longe aliter se habet ratio statutorum municipalium, cum & particularia sint, nec Imperatore autore fiant. Sed nec leges Imperii Germanici, quae ab Imperatore & Proceribus in Comitibus sancuntur, commode Senatusconsultorum nomine insigniri, illustris Thomasius notat, *in not. ad ff. Tit. de Legib. p. m. 10.*

§. XXV.

Sequuntur constitutiones Principum, quae a seculo secundo potissimum originem ducunt. Cum enim seculo primo Imperatoria autoritas adeo stabilita & firmata esset, ut non amplius opus videretur, Senatum populi vice, consuli, ubi lex ferenda erat, Caesares aperte, & sine ulla dissimulatione regiae potestatis, ius legum ferendarum exclu-

excluso Senatu, sibi solis arrogarunt. Et sicuti leges ab universo populo fieri desierunt, ex quo Senatusconsulta a Senatoribus, Caesare praeeunte, condi coeperunt, ita Senatusconsulta quoque rarius, quam antea, facta sunt, & pedetentim evanuerunt, postquam quod Principi placuit legis vigorem adeptum est §. 6. *Institut. de Jur. nat. Gent. & civ.* Imo crediderim, ne seculo primo quidem Senatum legislatoriae potestatis juxta cum Caesare participem fuisse. Quamvis enim Patres a Caesare consulere, ubi lex nova necessaria videbatur; tamen Senatoribus nihil praeter inane nomen relictum erat, cum omnia ex nutu Caesaris gererentur, nec ei Senatus facile se opponere auderet. Hinc est, quod Tacitus de Octavio Augusto refert, eum munia Senatus, Magistratum legumque ad se traxisse nemine adversante, *l. 1. Annal. c. 2.*

§. XXVI.

Vocantur Principum placita constitutiones, non leges, ideo quod illae solum Imperatorem autorem haberent, hae vero in Republica Romanorum libera ab universo populo Romano fierent. Sed effectu ipso spectato, & legis voce generatim accepta, Principis constitutio, non mi-

nus, quam iussus generalis populi, legis nomine
 insigniri potest. Et ne ignores, unde Imperato-
 res jus legum condendarum nacti sint, Imperator
 Justinianus addit *d. §. 6.* Principibus Romanis su-
 premam eamque liberam potestatem a populo
 datam esse, per legem Regiam nimirum, qua
 ipsum potius pactum populi cum Imperatore de
 summo imperio, quam lex semel lata innui vide-
 tur. Nam imperium Romanum Caesaribus non
 successionis, sed electionis jure delatum esse, do-
 cet Illustr. Henricus de Cocceji *c. 7. jur. publ.*
§. 13. & 17. Unde legem regiam finiri, & novam
 fieri necesse erat, quoties Imperatore mortuo, vel
 deposito, vel imperio se abdicante novus elige-
 batur, quod hodieque Imperatore mutato acci-
 dit. Nec aliam Justiniani mentem esse autumo,
 cum non de solo Octavio Augusto, sed de quolibet
 Caesare loquatur, legis regiae mentionem fa-
 ciens *c. §. 6. add. Excell. Langgüt, in animadv. ad*
Illustr. de Cocceji prud. juris publ. c. 7. §. 12.

§. XXVII.

Dividuntur constitutiones Principum in ge-
 nerales & personales. Illis tenetur universus po-
 pulus, hae ad certam personam vel rem, restrictae
 sunt. Primo constitutio in genera-
 lium tres spe-
 cies

cies sunt. Nam legem generalem esse constat; quodcunque Imperator vel per epistolam constituit, vel cognoscens decrevit, vel edicto praecepit, *d. §. 6. Inst. de Fur. nat. Gent. & civ.*

§. XXIIII.

Ad Epistolam quod attinet, ea subinde rescripti quoque nomine venit. Est autem rescriptum vel gratiae, quod magis ad personales, quam generales constitutiones pertinet, vel iustitiae, quod proprie huius loci est. Quod enim in causis iustitiae, dubiis maxime, Imperator vel a iudice inferiore, vel a privato quodam cive consultus, responderebat, id in similibus quoque causis futuris pro lege servandum erat. Quod tamen non aequè de hodierno, quam antiquo Imperatore dici potest, cum huius & illius diversissima sit conditio. Nam Imperator antiquus leges pro lubitu ferre valebat, neque ut ei vel Proceres, vel populus assentiretur, necesse erat. Quemadmodum ergo edicta eius legis vigore gaudebant; ita rescriptis quoque ab eodem factis eadem efficacia tribui poterat. At in Germania jus legum ferendarum, abrogandarum & interpretandarum, non Imperatoris Augusti proprium est, sed ei cum Proceribus

o nnume. Pacific. Osnabr. Art. 8. §. Gaudeant &

quare rescriptis Imperatoris hodierni vis legis adscribi nequit, quemadmodum edicta ejus quoque tali vi destituuntur, quanquam caeteroquin magnam rescriptorum Imperatoriorum auctoritatem esse negare nolim. Unde etiam facile intelligitur, quae vis Dominorum territorialium in Germania rescriptis addicenda sit. Nam talia rescripta vim legis habent, ubi edicta Domini territorialis sine Ordinum provincialium assensu consiliove valent, destituuntur vero tali efficacia, ubi ad edicta territorialia Ordinum provincialium consensus consiliumve ex pacto, vel consuetudine requiritur. Consentit. *Illustr. de Berger. l. 1. Oecon. jur. Tit. 1. §. 23. n. 4.* Praeterea quantum ad rescripta Dominorum territorialium, notandum est, differre quae inscriptione & subscriptione ipsius Domini munita sunt, ab iis quae Regiminis aulici nomen prae se ferunt. Cum enim Regimen aulicum jurisdictione tantum gaudeat, legislatione Domino territoriali relicta, illius rescripta vim legis provincialis sortiri nequeunt, etsi hic remotis Proceribus provincialibus, constitutiones provinciales promulgare valeat.

§. XXIX.

Decretum est sententia, sive interlocutoria,
sive

sive definitiva, sive mixta, ab ipso Principe causam controversam cognoscente & judicante, lata, quae quod in similibus causis futuris pro lege custodienda est, non immerito ad secundam constitutionis generalis speciem refertur, *d. §. 6.* cujus celebre exemplum est in *l. 3. ff. de his quae in testam. del.* Caeterum hic eadem, quae antea de usu hodierno rescriptorum dicta sunt, repeti velim. Praeterquam enim quod hodie Principes rarius, quam olim, auditis partibus, causas forenses cognoscunt, & sententias pronunciant; non aequae nostri, ut antiqui, Imperatoris decreta vim juris universalis habent, & quod ad Dominos territoriales attinet, decretorum, quae a Regimini- bus aulicis, Curiaeve provincialibus, pronuncian- tur, & eorum, quae ab ipso Domino territoriali proveniunt, disparem efficaciam esse, nemo facile inficias ibit. Nam Regimina aulica, nec non Curiae provinciales potestate leges ferendi carent, quapropter nec decretis eorum vis legis inesse potest; neque etiam decreta, ab ipso Domino territoriali proficiscentia, legi provinciali aequipol- lent, ubi ipsa legislatio ad Ordinum territorialium assensum consiliumve restricta est. add. *Illustr. de Berger. c. 1. §. 24.*

§. XXX.

Tertia constitutionis generalis species est Edictum, quod est iussum generale Principis, non ad consultationem iudicis inferioris, vel privati alicujus hominis ut rescriptum, neque etiam sicuti decretum, ad causam ab ipso Principe, auditis partibus, cognitam, directum, sed ex proprio Principis motu descendens. Pertinent huc leges Codicis, ad Praefectos praetorio missae, nec non novellae Justiniani Constitutiones ut & leges tum universales, tum particulares in Germania, quarum illae ab Imperatore Augusto, assentientibus regni Proceribus, haec a Dominis territorialibus, vel cum consensu, vel cum consilio tantum, vel sine consensu consiliove Statuum provincialium feruntur. Caeterum quaeritur, an leges provinciales, Recessibus Imperii contrariae, valeant? affirmat Illustr. Thomafius in *Disput. de Statuum potest. legislatoria contra jus commune*; e contrario negant Myler ab Ehrenbach, de *Princip. Stat. Imp. p. 2. c. 39. §. 5.* Ziegler, de *jur. majest. l. 1. c. 5. §. 19.* Kulpis, *dissert. acad. 5. de unit. Reip. in S. R. Imp. c. 2. §. 14.* Illustr. de Berger in *resol. Lauterb. l. 1. tit. 4. quaest. 5.* Excell. Dn. Langgut in *animad. ad prud. jur. publ. Cocceji c. 23.*

§. 4. quorum sententiam defendere quam oppugnare malo. Primo enim singulorum fere Recessuum Imperii prologi testantur, eorum observationem civibus immediatis non tantum, verum mediatis quoque injungi, deinde Reipublicae Germanicae permultum interest, juris conformitatem, quantum fieri potest, servari; nec quisquam, prudentiae civilis peritus, facile negabit, in singulis Germaniae Provinciis majus esse jus Regis regni-que, quam ipsorum Dominorum territorialis, utilitate publica exigente. Unde etiam ad alteram quaestionem an scilicet lex aliqua provincialis prior per posteriorem sanctionem Imperialem contrariam, eamque expressam, invito legislatore territoriali, abrogari possit? facilis est responsio, affirmans scilicet. Dico *eamque expressam*, ut innuam, abrogatione expressa deficiente, legem provincialem antiquiorem contrariam salvam manere *ob cap. 1. de constit. in 6to.* Dissentit Illustr. de Berger, *d. h.*

§. XXXI.

Pergo ad constitutiones personales, quae non de universis civibus, ut constitutiones generales, sed de singulis concipiuntur, nec ad exemplum trahuntur, quoniam non hoc Princeps vult

F

d. §. 6.

d. §. 6. Inst. de Jur. nat. Gent. & civ. qua de causa constitutiones personales veteribus privilegia, dictae sunt, siquidem prisca lingua priva appellata sunt, quae hodie singula dicimus, teste A. Gellio, *l. 10. noct. attic. c. 20.* utque generalis, ita personalis non minus constitutionis tres species sunt, quanquam paucissimis juris interpretibus cognita, observatae, cum tamen a Justiniano Imperatore satis perspicue exhibeantur *d. §. 6. Inst. de Jur. nat. Gent. & civ.* Nam quod (Princeps) 1) alicui ob meritum indulset; (quod nova, non antiqua, de qua jam jam dictum, significatione, privilegium audit) vel si 2) quam pœnam irrogavit; vel si 3) cui sine exemplo subvenit (dispensando) personam non transgreditur, *ibid.* De singulis seorsim videamus.

§. XXXII.

Privilegium est vel reale, quod ad rem extenditur, & tanquam qualitas realis ad quemvis ejus possessorem, sive universalem sive singularem, transit; vel personale, quod ad personam restringitur, & cum ea extinguitur, nec ad haereditatem transit *l. 3. §. 1. ff. de Censibus.* Errat itaque cum Lauterbachio aliisque Schütz, commodum privilegii personalis ex speciali juris dispositione ad alios

alios extendi autumans, *comp. jur. tit. de conf. Princ.* nec sententiam suam per leges ibi allegatas probat, quippe quae non de privilegio personali, sed de jure singulari de quo infra agetur, accipiendae sunt. Amplius a privilegii realis natura aberrat, quod cum Lauterbachio dicit Schütz quadrimestre spatium, rebus judicatis datum, ad privilegium reale pertinere, cum potius ad jus commune referendum sit. Praeterea displicet Schützius cum errorem vulgarem secutus, privilegium in odiosum & favorabile partitur, privilegium pro prima constitutionis personalis specie sumptum, cum constitutione personali universim accepta, nec non cum jure singulari miscens. Nam privilegium quodcunque favorabile esse, nullum odiosum, clare indicat Justinianus Imperator *d. §. 6.* verbis: *Ob meritum indulgit.* Quaedam vero constitutionum species favorabiles sunt, ut privilegium stricte acceptum, & dispensatio, quaedam odiosae, ut poenae irrogatio; quemadmodum porro jus singulare aliquando favorem, seu commo- dum, aliquando odium continet.

§. XXXIII.

Utrum vero privilegium aliquod pro personali, an reali habendum sit, ex verbis ejus dijudi-

candum est, quae cum paulo obscuriora sunt, privilegium magis personale quam reale censi debet, quia cum dubitatur quid actum sit, id, quod minimum sequendum est. *l. 34. ff. de R. I.* Nec obstat quod dicitur, beneficia Principis latissime interpretanda esse *l. 3. ff. de Constit. Princip.* Recte enim respondet wiffenbach, id de privatis Principum liberalitatibus, nequaquam autem publicis, qualia privilegia sunt, intelligendum esse, *disput. ad ff. 4. §. 19.* Cadit itaque quod habet Schürzius, in dubio privilegium reale censi, si causa impulsiva est res, personale vero, si est persona, *d. l.* Nam causa impulsiva privilegii nunquam est res sed semper persona, vel meritum ejus. Id quod clare innuit Justinianus Imperator verbis supra exscriptis: *ob meritum indulfit* ut quod non in rem, sed in personam potius cadit.

§. XXXIV.

Privilegia concedunt, qui potestate leges ferendi gaudent. Cum enim per privilegium quodlibet juri communi derogetur, nec quisquam facile adeo stolidus sit, ut per privilegium a Principe impetret, quod jure communi permissum est, jus privilegia dandi nemini addici potest, qui potestate legislativa destituitur. Ejus enim est legem tolle-

tollere, vel universim, per abrogationem, vel particulatim per dispensationem & privilegium, qui potest & ferre. Possunt ergo in Germania privilegia dare Domini territoriales, utpote jure leges condendi instructi, non vero possunt privilegia indulgere Regimina eorum aulica aut Curiae provinciales, quia legislatoria potestate carent, & jurisdictione duntaxat gaudent. Quare nec Nobiles mediati privilegia concedere possunt, etiam si jurisdictionem civilem & criminalem habeant. Sed an Imperatori Augusto privilegia dare liceat? quaeritur. Negandum hoc videtur, ideo quod Imperator solus nec leges ferre possit. At vero eum nihilominus privilegia, in toto Imperio valentia concedere, usus quotidiantis nos edocet, & praeterea probat Schweder. *in introd. in jus publ. part. spec. sect. 1. c. 10. §. 4. & 5.* Ratio est, quod privilegiorum concessio minoris momenti res est, quam legislatio, & Imperator negotia quaevis, quae ad ipsum Regni statum publicum periculumque vel parum, vel nihil, spectant, & in quibus adeo conventu publico opus non est, sine Proceribus expedire valeat, generatim docente illustr. Henr. de Cocceji *c. 24. prud. juris publ. §. 3.*

Quemadmodum vero privilegia ab initio nulla irritaque sunt, quae vel nullo accipientis merito data sunt, vel utilitati publicae insigniter adversantur; ita etiam privilegia ab initio valida tolli debent, cum statu mutato, utilitati communi noxia esse incipiunt. Nam utilitas publica privatae praevalere, expediti juris est, & salus communis Principi suprema lex esto, adversus quam quae sunt, merito pro nullis habentur, vel saltem revocanda sunt, dum Princeps haecenus contra officium facit, & agendi facultate destituitur, qua deficienter actus subsequutus nullus & vitiosus est. Nec ego privilegia gratuita, ab iis, quae vulgo onerosa dicuntur, distinguo, quamvis ita cum Lauterbachio distinguat Schützius *c. l. p. m. ii.* Nam privilegium nullum est, nisi ob meritum detur, neque plus valere potest, quod pretio dato comparatur; neque etiam quod ex mera gratia, ob meritum tamen, concessum est, magis, quam quod pecunia redimitur, revocari potest, nisi publica utilitas id exigat, quamvis hic etiam Schützium aliosque dissentientes habeam, secundum quae vulgaris distinctio privilegii onerosi & gratuiti omnino vana & inutilis est. Sed quid si pri-

privilegium datum fit auf Wiederruffen/ Wohl-
 gefallen? Sunt quis id morte concedentis extin-
 gui ajunt; sed rectius hoc negat Schilter. *Exercit.*
ad ff. 1. §. 30. & 31. ut consequenter successoris
 confirmatio supervacua fit. Sed nec finita per-
 sonarum qualitate, propter quam indultum est,
 privilegium desinit. Dissentit equidem Schützius,
c. 1. sed jus singulare cum privilegio perpetuo con-
 fundit, qui vulgaris error est. De solo enim jure
 singulari dici potest, quod, mutata personarum
 qualitate, ob quam idem i lege concessum, ex-
 spiret.

§. XXXVI.

Secunda constitutionis personalis species est irro-
 gatio pœnae sed cujus? non ordinariæ, quia hanc ju-
 dex inferior quoque imponere potest; neque etiam
 ordinaria mitioris. Aut enim pœna per legem sta-
 tuta, mitigatur ex gratia Principis, aut ob delicti cir-
 cumstantias. Prior mitigatio ad tertiam constitutio-
 nis speciem, quae dispensatio dicitur, pertinet,
 posterior autem ideo ad constitutionem persona-
 lem referri nequit, quod iudicis inferioris officio
 quoque continetur. Superest ergo, ut dicamus,
 per secundam constitutionis personalis speciem in-
 nui irrogationem pœnae ordinaria gravioris, a
 Prin-

Principe praeter meritum impositae quae proinde in aliis delictis similibus a iudice inferiore ad exemplum trahi nequit. Atque haec eadem Arnoldi Vinnii quoque sententia est, *in not. ad d. §. 6.* Sed si dicendum quod res est, secunda constitutionis personalis species damnanda est potius, quam approbanda, iniustitiae nempe plena, & odio personali locum faciens. Neque enim quisquam a Principe magis, quam a iudice inferiore, ultra meritum puniri potest. Et quanquam crescentibus delictis poenas quoque crescere non iniquum sit, tamen legem novam & universalem, qua poena augeatur, necessariam esse, nec prius supplicium ordinario gravius in singulos reos statui posse, Icti sapientiores facile concedunt. Plane poenae ordinaria majoris irrogationem jam a Decemviris in Republica Romanorum libera damnatam esse, lex duodecim Tabularum testatum facit, qua cautum est, ne privilegia irrogen- tur. Hac enim poenae ordinaria gravioris irrogationem interdictam esse, praeclare docet Rittershufius *in comment. in XII. Tabul. leges classe 2. c. 2.* Sed quod addit idem plus licere Principi in Monarchia, quam populo in Democratia, in poenis infligendis, mihi quidem non displicere non potest,

potest, cum jus pœnas exigendi utrobique par sit, & Princeps cum ministris suis non minus, quam populus, odio reorum personali aliquando exagitetur.

§. XXXVII.

Supereft tertia constitutionis personalis species, quam supra aliquoties dispensationem dixi, quaque pœna delicto imposita vel mitigatur, vel prorsus remittitur. Convenit dispensatio cum privilegio, quatenus illa non minus, quam hoc, ob meritum personae, a Principe commodum confertur. Dico: *ob meritum* quia dispensationes promiscuae cum officio Principis pugnant, monente Pufendorffio *l. 2. de offic. hom. & civ. c. 13. §. 15.* sed discrepat dispensatio a privilegio, quatenus hoc accipiens ditior redditur, & commoditatem, vel utilitatem aliquam consequitur, qua antehac caruit; illa autem malum aliquod, seu pœna, vel prorsus aufertur, vel mitigatur, & temperatur. Dispensat & delicti gratiam facit, qui leges ferre potest, siquidem ejus est legem tollere, vel universim per abrogationem, vel particulatim per dispensationem, & privilegii concessionem, qui potest & condere, uti docet Hugo Grotius, *libro singulari de aequit. indulg. & facilit. c. 2. n. 10.*

G

Non

Non potest ergo dispensare seu lege aliquem solvere nobilis mediatus, jurisdictione civili vel criminali praeditus, quia potestate legislativa destituitur. Nec inter poenam civilem & criminalem distinguo, cum utrobique par ratio sit. Sed usu Germaniae obtinuit, ut nobiles mediati, jurisdictione patrimoniali gaudentes, poenam civilem, vel totam vel partem ejus, remittere possint, quod tamen ad poenas criminales graviorum delictorum praesertim, proferre nolim. Nam Reipublicae interest, ne delicta maneant impunita. Dispensatio ergo non a nobili ejusmodi, sed a Domino territoriali impetranda est, sicuti de poena capitali diserte cautum *in ordinat. judic. Saxo Gothana, parte 3. c. 8.* Nam Dominis territorialibus in Germania jus dispensandi competere apud omnes in confesso est. Sed an Imperator cum eis haecenus concurrentem potestatem habeat? disquiritur. In affirmantem sententiam proclivis videtur Excell. Dn. Langgutt *animadv. 3. ad §. 8. c. 23. prud. jur. publ. Cocceji*: nec contraria opinio ex legibus regni, quas vulgo fundamentales appellant, facile defendi potest. Praeterea idem hoc etiam recte monet, dispensationem in causis criminalibus tantum Principi permissam esse, nec ad causas civiles protendi debere *ibid. animad.*

animad. 2. Nec obstat quod Divus Adrianus etiam majori viginti quinque annis veniam dedit, cum post aditam haereditatem grande aes alienum, quod aditae haereditatis tempore latebat, emerisset §. 5. *Instit. de haered. qualit. & differ.* cum hac ratione creditoribus haereditariis injuriam illatam esse, nemo aequus rerum arbiter facile inficias iverit.

§. XXXIIX.

A constitutione personali differt jus singulare, ut jam notatum a Rittershusio *d. l.* Illa enim cives singulos, seu individua, hoc quaedam collegia, aut cives certa conditione & statu gaudentes, respicit. Praeterea jus singulare a privilegio seu prima constitutionis personalis specie, discrepat, quod hoc semper commodum, vel favorem continet, illud autem aliquando commodum, aliquando incommodum complectitur. Ad posteriorem speciem juris singularis refero, quod dicitur, feminas ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotas esse, & ideo nec judices esse posse, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere, *l. 2. ff. de R. I.* quo etiam referendum est, cum militi praediorum conductio interdicitur *l. 31. C. loc. cond.* & id genus alia. Ad priorem juris singularis

laris speciem pertinet, quod ex constitutione Gordiani Caesaris, miles ultra vires haereditatis non teneatur *d. §. 5. Inst. de haered. qualit. & differ.* item jus praelationis in concursu creditorum, tacita hypotheca collegiorum ecclesiasticorum, quae vulgo loca pia audiunt, beneficium competentiae, privilegium fori, dotis, pupilli, minorum, restitutionis, SCtum Vallejanum, SCtum Macedonianum, nec non Nobilium, Doctorum & Studioforum praerogativae, aliaque sexcenta, quae proinde perperam ad privilegia proprie dicta, ab aliis, & tantum non omnibus, referuntur, quantum jus singulare aliquando voce privilegii late accepti nempe, denotari, ultro fatear.

§. XXXIX.

Sed concordat tamen jus singulare cum constitutione personali, quod illud non magis quam haec, ad causas vel personas similes trahi potest, etiamsi eadem vel major ratio adsit, quia non hoc Princeps vult. *l. 14. 15. & 16. ff. de legib. l. 68. l. 141. l. 106. de R. I.* Speciatim vero jus singulare cum privilegio stricte dicto, convenit, quod aliquando ad haeredes transeat, aliquando cum accipientis persona extingatur. Ita v. c. hypotheca tacita, SCtum Meccedonianum, *l. 7. §. 10. ff. ad SCtum*

SCtum Maced. Vellejanum, l. 20. C. ad *SCtum Vellej.* beneficium restitutionis in integrum l. 6. ff. de in integr. restit. haeredibus quoque prodest, secus ac beneficium competentiae, quippe quod haeredi denegatur, l. 4. §. 3. ff. quod cum eo qui in aliena potest. § l. 12. & 13. ff. solut. matr. l. 24. §. 1. & l. 25. ff. de re judic. Imo jus singulare aliquando uxori quoque accommodatur, ut immunitas Clericorum, l. 21. §. ult. C. de Episc. & Cler. nec non Professorum & Medicorum, l. 6. C. de Profess. & Medic. quin etiam aliquando ad famulos protenditur, veluti immunitas Clericorum, d. l. 6. nec non personarum ad iudicium Camerae spectantium, R. I. de anno 1654. §. 141. ut & privilegium fori, notante Schiltero, l. 1. Instit. jur. can. Tit. 18. §. 9. quo etiam pertinet, quod securitas specialis studiosis data, ad nuncios eorum extenditur, auth. habita & c. C. ne fil. pro patre. Et de hoc jure singulari, quod aliquando haeredibus aliisque competit, aliquando denegatur, accipienda est l. 68. & 196. ff. de R. I. quamvis non nesciam, dictam legem utramque vulgo ad privilegium personale & reale, quod ad primam constitutionis personalis speciem supra retuli, trahi, comp. Lauterb. d. l. Nec obstat vox privilegii in

d. l. 196. item beneficii in *c. l. 68. ff. de R. I.* cum non abnuam, sed ultro fatear, & jam supra ex parte factus sim, jus singulare quandoque vel privilegii vel beneficii nomine denotari. Sed quo referemus regulam vulgarem: *privilegiatus contra aequè privilegiatum privilegio suo non utitur*, ad privilegiumne strictè sumptum, an ad jus singulare, an vero ad utrumque? Equidem vulgo dicta regula ad privilegium presse dictum restringitur in *comp. Lauterbach. d. l. p. m. 10. sub fin.* Sed, eam in jus singulare non minus, quam in privilegium pro prima constitutionis personalis specie acceptum quadrare, verius videtur. Probant hoc ipsae leges, unde jam memoratae regulae exempla petuntur, in *comp. Lauterbach. d. l.* Neque enim de privilegio, prima constitutionis personalis specie loquuntur, sed potius de jure singulari, certum hominis statum respiciente, agunt,

§. XL.

Amplius ad jus singulare pertinet, cum dicitur, privilegium extingui finita personarum qualitate propter quam indultum est, quod proinde perperam ad privilegium, pro prima constitutionis personalis specie acceptum refertur, in *comp. Lauterbach, d. l. p. m. 11.* Nam privilegium ejusmodi

modi, caeteris paribus, subsistit, etsi meritum, ob quod indultum, finiatur. Exstinguitur autem jus singulare filiifamilias & minoris, quam primum is sui juris, aut hic major factus est, & sic in caeteris juris singularis exemplis.

§. XLI.

Quinta juris civilis scripti species, vel pars sunt Responſa prudentum §. 8. *Inst. de jur. nat. Gent. & civ. l. 2. §. 47. ff. de orig. jur.* Sed graviter obstat interpretationem & auctoritatem prudentum ad jus non scriptum referri *eadem l. 2. §. 5.* Quae objectio ut removeatur, notandum est, responſa prudentum duplicis esse generis, alia scilicet in Republica Romanorum libera, alia sub Imperatoribus. Illa a JCtis privata auctoritate dabantur, & vim juris demum consequebantur ex quo usu forensi approbata essent; unde merito juri non scripto accensentur. Haec vero auctoritate Caesaris publica nitebantur, indeque vim juris scripti habebant, adeo, ut iudex in sententia ferenda ea stricte sequi teneretur, ante etiam, quam usu fori reciperentur. Atque hoc est quod ex Pomponio refertur, ante tempora Augusti, publice respondendi jus non a Principibus datum

datum esse; sed qui fiduciam studiorum suorum habebant, consulentibus respondisse, neque responsa utique signata dedisse, sed plerumque iudici ipsi scripsisse; postea verò primum Divum Augustum, ut major juris autoritas haberetur, constituissè, ut ex autoritate ejus responderent *d. l. 2. §. 47. ff. de orig. jur.*

§. XLII.

Ad usum hodiernum quod attinet, fateor quidem, responsa prudentum, usu fori recepta, vi juris non scripti gaudere, sed ea praeterea ad jus civile scriptum referri posse, nego & pernego. Aut enim pro informatione, vel iudicis, vel alterius litigatoris, aut pro sententia dantur. Illa juris autoritate in aliis causis similibus destitui, neque etiam inter partes jus facere, sole meridiano clarius est. Haec respiciunt causas vel criminales, vel civiles, quibus etiam feudales, itemque ecclesiasticas haectenus complector. Ad causas criminales quod attinet, responsa prudentum ut plurimum consilii & informationis vim tantum habent, dum iudici criminali ab eis impune recedere & vel aliam sententiam ferre, vel aliud responsum ab alio Collegio Iurorum petere licet, ubi

ubi ipsi prius a jure & facti circumstantiis deflectere visum fuerit, in processu criminali inquisitorio praesertim. Quantum ad causas civiles autem verum quidem est, responsa prudentum loco sententiae data, transmissis actis, jus inter partes facere, sed falsum, in aliis causis similibus judicem ea sequi oportere, nisi diuturno fori usu pro consuetudine recepta sint. Nam qui potestate legislativa destituitur, ejus responsa vim juris universalis habere nequeunt. Atqui JCi potestate legislativa destituuntur. Ergo responsa eorum potestate legis universalis carere necesse est. Primam propositionem sine controversia veram esse reor. Secunda probatur inde quod Imperator Augustus Doctoribus juris potestatem legislativam dare nequeat, cum haec in Germania Imperatori Augusto non propria sit sed ei cum Proceribus communis; Proceres autem ut a jure creandi Doctores, ad solum quippe Caesarem spectante, excluduntur, ita eos cum Imperatore Doctoribus facultatem juris universalis condendi unquam dedisse, vel etiamnum dare, frustra dicitur. Neque etiam asseri potest, Doctores hanc facultatem a Legislatoribus territorialibus, sub quibus isti degunt, accipere, nisi evidentibus & liquidis do-

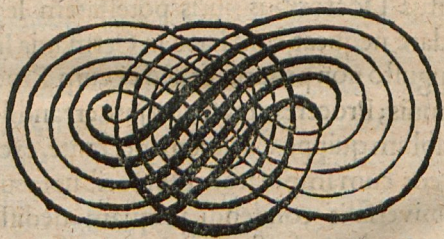
H cumen-

¶ (58) ¶
cūmentis probetur, qualia unquam audita eīse
mihi quidem incompertum esse lubenter fateor.

§. XLIII.

Exposito ita jure civili tum scripto, tum
non scripto, restat, ut jus Praetorium & Aedili-
tium exponatur. Sed cum hoc nec tempus, nec
chartae angustia patiatur, & praeterea haec juris
species jam a viris eruditissimis satis illustrata sit,
ideo Lectores benevolos nunc quidem eo able-
legare & finem dissertationi im-
ponere cogor.

6078

Jena, Diss., 1723

ULB Halle

006 623 158

3

DISSERTATIO JURIDICA SOLENNIS
DE
FONTIBVS JURIS
ROMANI EORVMQVE
VSV HODIERNO

1723,16^a
18
QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE, JULIACI, CLIVIAE, MONTIVM, ANGA-
RIÆ, WESTPHALIAE ET RELIQA

Ex Decreto Illustris Facultatis Juridicæ
IN ACADEMIA JENENSI

PRÆSIDE
VIRO ILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO
DOMINO

CHRISTIAN. WILDVOGELIO,

JCTO CONSVMMATISSIMO, SERENISSIMO DVCI-ISENACENSI
A CONSILIIIS INTIMIS, CVRIAÆ PROVINCIALIS ASSESSORE,
COLLEGIORVM JURIDICORVM SENIORE, VT ET ANTECES-
SORE IN ACADEMIA JENENSI GRAVISSIMO,

PATRONO OMNI PIETATIS CVLTV ÆTERNVM DEVENERANDO

Publicæ Eruditorum disquisitioni submittit

D. XIX: JUNII M DCC XXIII.

AVTOR RESPONDENS

CAROLVS MICHAEL STRASBERG,
HAMBURGENSIS.

JENÆ, TYPIS JOH. ADOLPHI MULLERI.